

MUZIKOLOGIJA

Ivan Bošković o Ivanu Mani Jarnoviću

Petar Zdravko Blajić, Split

U »Maruliću«, časopisu za književnost i kulturu što ga izdaje Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda (sv. Jeronima) iz Zagreba, br. 2/86., muzikolog i kulturni djelatnik Ivan Bošković objavio je članak — kako stoji u podnaslovu »rezultate najnovijih istraživanja« — *Gdje je i kada rođen Ivan Mane Jarnović?* Taj je članak izazvao veliko zanimanje osobito među muzikolozima i povjesničarima naše glazbe zbog nekih konkretnih podataka vezanih uz biografiju guslačkog virtuozu i skladatelja Ivana Mane Jarnovića i zbog nekih principijelnih Boškovićevih stavova. (Radi potpunijeg obuhvata problema najbolje je pročitati sam Boškovićev članak.)

Svoj članak Bošković započinje konstatacijom: »Iako o guslaču i skladatelju Ivanu Mani Jarnoviću postoji dosta opsežna i raznovrsna literatura, ipak je životopis tog glazbenika još uvijek nepotpun i protkan nizom nepoznanica, počevši od mjesta i godine rođenja, pravog oblika prezimena, nacionalnog podrijetla, školovanja, razdoblja djelovanja u Parizu i tako dalje, a ni do danas nam nije poznat točan broj njegovih skladbi«.

O malom broju hrvatskih glazbenika postoji tako, relativno uzevši, velika literatura kod nas i vani. »U tom pogledu hrvatska muzikologija i glazbena reproduktivna učinile su zaista mnogo. O Jarnoviću u Hrvatskoj objavljena je monografska studija dr. Artura Schneidera; održan jedan muzikološki skup (na Osorskim glazbenim večerima godine 1978, koje su bile posvećene njegovu stvaralaštvu); tiskana dva zbornika radova domaćih i inozemnih muzikologa o Jarnovićevu životu, radu i stvaralaštvu; napisana monografija; započeto opsežno arhivsko istraživanje da bi se ustvrdio skladateljev identitet; objavljeno nekoliko njegovih djela; njegove skladbe često su na repertoaru hrvatskih komornih i simfonijskih orkestrara; neka djela snimljena su i na gramofonskim pločama; izvedena je i ekranizirana (za TV) i opera *Doma i u buži*, kojoj je Jarnović jedan od autora itd. To je hvalevrijedno nastojanje, koje je rezultiralo pojačanim interesom za život i rad tog skladatelja, i to ne samo u Hrvatskoj nego i u evropskim, pa i svjetskim okvirima (dizertacija u SAD)«. Postoje i ulice s Jarnovićevim prezimenom.

Gotovo sve podatke koje je u svojoj studiji o Jarnoviću donio Schneider preuzimali su, više ili manje kritički, svi koji su se kod nas kasnije bavili Jarnovićem. »Kao rodno mjesto dosad su navođeni Palermo, Pariz i Dubrovnik (točnije: brod u dubrovačkim vodama), a kao godina rođenja 1735, 1740, odnosno oko 1740, i 1745. U novije doba ustalilo se mišljenje da je rođen na brodu u blizini Dubrovnika godine 1745; pa ga se na osnovi toga smatra hrvatskim skladateljem. Tom određenju najviše je doprinio podatak iz životopisa Jarnovićeve bečkog prijatelja Adalberta

Gyrowetza, koji navodi da se je taj pustolovni glazbenik rodio »na brodu u vodama Raguse«. Pošavši od tog podatka, a na osnovi činjenice da postoje dva mjesta koja se u talijanskom jeziku nazivlju Ragusa — na Siciliji, u unutrašnjosti otoka, i na hrvatskoj obali Jadrana, Schneider je zaključio da je riječ o Dubrovniku, a ne o sicilijskoj Ragusi...« iako u dubrovačkim matičnim knjigama nije uspio naći zapis o glazbenikovu krštenju. Što se tiče godine rođenja vidjeli smo da ih se navodi više »međutim, iz nekrologa, objavljenog u Petrogradu godine 1804, u kojem se navodi da je umro u šezdeset i četvrtoj godini života, reklo bi se da su u pravu oni koji godinu 1740. smatraju godinom Jarnovićeve rođenja.« »Jarnovićevo prezime zabilježeno je (koliko je danas poznato) u četrdeset inačica (među koje nije ubrojen hrvatski oblik Jarnović)... U jedina tri vlastoručna potpisa, za koje danas znamo, Jarnović se potpisuje kao Giornovich. Zanimljivo je kako je, prema Boškoviću, pogrešno čitanje kratica Jarnovićeve očeva imena *Giovanni Maria* pretvorilo se u ime *Mane*, koje se danas redovito navodi uz ime Ivan, što bi bila još jedna potvrda za njegovo hrvatsko podrijetlo. To je sve doprinijelo »da je prevagnulo mišljenje ne samo u hrvatskoj nego i u evropskoj muzikologiji, pa se Ivana Manu Jarnovića, kako je već rečeno, danas općenito smatra hrvatskim guslačem i skladateljem XVIII. stoljeća, što je potpuno pogrešno, sve kad bi i bili točni podaci o njegovu rođenju u dubrovačkim vodama i hrvatskom podrijetlu. A gdje se je i kad rodio; tko su mu bili roditelji; kako se zapravo prezivao; kojem je narodu po svom podrijetlu pripadao; gdje se je i u koga školovao i kojoj glazbenoj kulturi pripada njegovo stvaralačko djelo, ti upiti su predmet« Boškovićeve rasprave objavljene u »Maruliću« koja se temelji u prvom redu na dosad neobjavljenom dokumentu — zapisu o Jarnovićevu krštenju.

Zapis o krštenju, mjesto i datum rođenja

Schneider nije našao zapis o Jarnovićevu krštenju u dubrovačkim knjigama, a u Palermu nije ni tražio; to nisu uradili ni drugi iako se u starijim leksikonima i drugim izdanjima spominje kao mjesto Jarnovićeve rođenja Palermo s netočnom godinom rođenja. Da bi konačno riješio pitanje Jarnovićeve rodnog mjesta i godine rođenja Bošković se obratio Nadbiskupskoj kuriji u Palermu s molbom da pregledaju tamošnje matice krštenih u razdoblju od godine 1740. do 1750. Kurija je to učinila i poslala fotokopiju zapisa i podatke o mjestu, o mjesecu, godini, rednom broju i strani matične knjige krštenih iz koje se očito vidi da je posve točna berlinska tvrdnja o Jarnovićevu rođenju u Palermu. Iz zapisa o krštenju

jasno proizlazi da je kršten 29. X. 1747. u palermskoj župi sv. Antuna opata, a da je rođen 26. X. 1747. u Palermu. Iz podataka matične knjige nikako se ne vidi da bi bio rođen na brodu u vodama Raguse. Taj prvi točni podatak o mjestu (i godini) rođenja stavlja u pitanje Jarnovića kao hrvatskog glazbenika.

Glazbenikovi roditelji, nacionalno podrijetlo i prezime

Gotovo sve tvrdnje »kruskog svjedoka« Gyrowetza, na koje se pozivlju svi koji su kasnije pisali o Jarnoviću, temeljito su poljuljane prvim sigurnim podatkom o mjestu i datumu rođenja. Sad kad je jasno da glazbenik Jarnović nije rođen u hrvatskim stranama ni za roditelje mu se ne može sa sigurnošću tvrditi da bi bili hrvatskog podrijetla. Ime Jarnovićevo oca nije nepoznato u literaturi. Pariški izvori oca i sina nazivaju Talijanima, odnosno oca Talijanom, a sina talijanskim glazbenikom. U nekim izdanjima, i kad se pogrešno tvrdi da je rođen u Parizu, uvijek se navodi »od talijanskih roditelja«. Bošković navodi da u vrijeme kad Jarnović djeluje u Parizu, u tom gradu živi i Ruđer Bošković. Da je kojim slučajem skladatelj rođen »na brodu u dubrovačkim vodama« jamačno bi stupio u vezu sa svojim slavim »zemljakom«, koji bi o tome, nesumnjivo, izvjestio svoju sestru Anicu. Međutim, u prebogatoj Boškovićevoj korespondenciji ne nalazimo ni riječi o »dubrovačkom« skladatelju, koji u Parizu pobire brojna priznanja. Kad bi se našao zapis o vjenčanju Jarnovićeveg roditelja Giovannija Marie Giernovichija i Marie de Marchi, ili što više, zapis o Jarnovićevu vjenčanju, jamačno bi se dobio siguran odgovor na upit da li su mu otac i majka naši ljudi ili Talijani, i dakako, da li je to isto on sam. *Zasad se samo može tvrditi, da »guslač i skladatelj Giovanni Giernovich, alias Ivan Mane Jarnović nije rođen u Hrvatskoj; da u njoj — koliko je poznato — nikad nije boravio, te da je navodno hrvatsko podrijetlo tog glazbenika vrlo problematično.* Na temelju dokumenata kojima se sada raspolaže, prije se može govoriti o njegovom talijanskom podrijetlu, što istodobno ne znači, da je Jarnović talijanski skladatelj.«

O Schneiderovoj tvrdnji da je izvorni oblik skladateljeva prezimena bio Jarnović, iz svega prije rečenog, više nema ni govora. Budući da je prezime zabilježeno u matičnoj knjizi krštenih najbliže oblicima u kojima se javlja prezime glazbenikova oca — kaže Bošković — »smatram ga najvjerojatnijim, pa u daljnjem tekstu napuštam u hrvatskoj muzikologiji ustaljeni oblik Jarnović, te, poštujući osnovni dokument — krštenicu, skladatelja i guslača Ivana Manu Jarnovića odsad nazivljem GIOVANNI GIERNOVICHI.«

Skolovanje, životni put i pripadnost njegova stvaralaštva

Točno utvrđeni datum i mjesto rođenja, te prilično sigurni podaci o životnom putu majstorova oca uz koji je vezan njegov život u dječjačkoj dobi i mladenačkim godinama dovode u pitanje dosad općeprihvaćeno mišljenje da je bio učenik Antonija Lollija ili Niccole Mestrina. Mestrino bi

to teško mogao biti jer je godinu dana mladi od, sada, Giernovichija i jer se Mestrino nalazi u Parizu kad ovaj tamo sigurno nije. Djelovanje Lollija i njegovo izbjivanje iz Pariza u vrijeme kad tamo »naš« glazbenik djeluje ili izbiva, teško se može uskladiti s pretpostavkom da bi mu on mogao biti učitelj. Možda je stvarno i bio, ali kada i kako?

»Na temelju dosad poznatih činjenica i novo-otkrivenih podataka o mjestu i datumu rođenja, te o skladateljevima roditeljima, danas je moguće približno točno rekonstruirati životni put Giovannija Giernovichija.« U svom članku Bošković donosi taj životni put jezgrovito prikazan s napomenom da će daljnja istraživanja možda omogućiti da se nešto više dozna osobito o dvadeset prvih godina glazbenikova života. Više nego konkretni podaci o glazbenikovu mjestu i godini rođenja (sada točni) važniji su principijelni stavovi i zaključci koji iz njih proizlaze. Dakle, nakon utvrđene činjenice da je rođen u Italiji, da su mu roditelji najvjerojatnije bili Talijani ili su se barem osjećali Talijanima i da su ih suvremenici takvima smatrali, da nikada u Hrvatskoj nije bio (koliko je poznato) potrebno je da se upitamo o njegovom nacionalnom podrijetlu, i još važnije kojoj glazbenoj kulturi pripada njegovo stvaralačko djelo. Treba, kaže Bošković, razlikovati nacionalnu (etničku) i kulturnu pripadnost umjetnika. »Za umjetnika, a za glazbenika posebno, bitno je gdje je živio i stvarao, a ne gdje se rodio i kojemu je narodu po svom podrijetlu pripadao.

»Hrvatska će muzikologija sada morati imati u sebi toliko snage da se — dosljedna sebi kao znanosti, koja polazi od činjenica (a ne kao nauka od pretpostavki) — odrekne« skladatelja, kojega je smatrala svojim i za kojega je toliko napravila. »Slučaj Jarnović« korisno će joj poslužiti u još kritičkijem istraživanju naše glazbene »bašćine«, što će omogućiti da u buduću ne bude dolazilo do ovakvih neugodnih iznenađenja.«

Čijoj, dakle, glazbenoj kulturi pripada Giovannija Giernovichija i njegovo stvaralaštvo? »Polazeći od već iznesenog gledišta da nije bitno gdje se neki glazbenik rodio i kojem je narodu pripadao, nego gdje je živio, djelovao i stvarao, a imajući u vidu životni put Giovannija Giernovichija, mislim da je za njega najbolje reći da je francuski guslač i skladatelj vjerojatnog talijanskog podrijetla.« I sada Bošković još jednom u devet točaka donosi kojim činjenicama to potkrepljuje. Taj pasus završava riječima: »Navedene činjenice mislim da su dovoljno jak razlog, da se Giovannija Giernovichija smatra francuskim guslačem i skladateljem, te da njegovo stvaralačko djelo, koje je uglavnom i nastalo u Francuskoj, s punim pravom i pripada francuskoj glazbenoj bašćini.« U podnaslovu *Zaključak* Bošković još jednom kaže, svjestan da će njegove tvrdnje i zaključci pobuditi zanimanje i reakcije: »Dojučerašnji hrvatski guslač i skladatelj Ivan Mane Jarnović, a od sada francuski glazbenik vjerojatnog talijanskog podrijetla Giovanni Giernovichija za muzikologe prema tome ostaje i dalje poticajni izazov u otkrivanju nepoznatih podataka iz osebnog i pustolovnog života i plodnog rada jednog od najzanimljivijih, a ujedno i najekscentričnijih evropskih glazbenika XVIII. stoljeća.«